

UNUTRAŠNOST HRVATSKOGA NARODNOGA KAZALIŠTA U OSIJEKU

okviru Otvorena sveučilišta od 1968. djeluje *Galerija »Zodijak«*, a 1981. u Osijeku je obnovljen rad Hrvatskoga društva likovnih umjetnika (osn. 1925). God. 1982. otvorena je izložbena dvorana »Waldinger«, a izložbe se održavaju i u galeriji Centra mladih te u prostoru Hrvatskoga društva likovnih amatera »Likar«. Tijekom rata 1991–92. fundus umjetničkih djela je smješten na sigurno, a likovni se život održavao u podrumu osječke Galerije s ratnim programom osječkih slikara i kipara pod nazivom Osječki ratni ateljer '91.

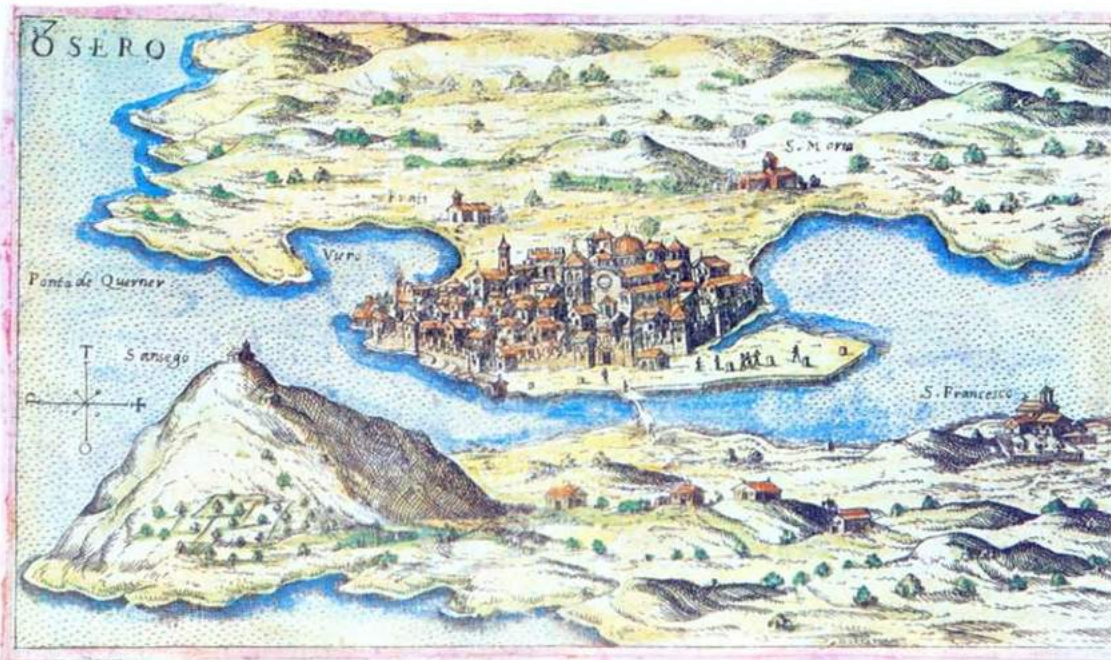
LIT.: J. Brunšmid, *Colonia Aelia Mursa*, VjHAD, 1899–1900. — D. Pinterović, Barokne građevine u Osijeku, Izvještaj Višeg ženskog liceja u Osijeku, Osijek 1928–29. — Č. Truhelka, Neolitsko naselje u Osijeku, Narodna starina, 1931, 18. — J. Matasović, Stari osječki most, ibid. — J. Bösendorfer, Franjevci u Osijeku, Osijek 1933. — Zbornik Arheološkog kluba Mursa–Osijek, Osijek 1936. — J. Bösendorfer, *Diarium sive prothocolum v. conventus s. Crucis, Starine JA*, 1936, 5. — F. Buntak, Gradski muzej u Osijeku, Osijek 1940. — Osječki zbornik, Osijek, od 1942. — A. E. Brlić, Zbirka poviestnih nadpisa grada Osijeka, Osijek 1943. — L. Dobronić, Kovane rešetke na arhitektonskim spomenicima, Arhitektura, 1953, 4. — E. Spajić, Nalazište mlađeg željeznog doba s terena Osijek, Osječki zbornik, 1954, 4. i 1956, 5. — B. Misita-Katušić, Kratak pregled arhitekture Osijeka kroz tri stoljeća, Osječki zbornik, 1956, 5. — K. Firingier, Kužni kip u Osijeku, Glas Slavonije, 1956, 3654. — A. Bauer i K. Nemeth, Muzeji i arhivi, Zagreb 1957. — I. Mažuran, Turski Osijek 1526–1687, Osječki zbornik, 1960, 7. — Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961. — Umjetnost XVIII. stoljeća u Slavoniji (katalog), Osijek 1971. — I. Mažuran, Osijek, Osijek 1971. — V. Radauš, Spomenici Slavonije iz razdoblja XVI–XIX. st., Zagreb 1975. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. — Galerija likovnih umjetnosti Osijek (katalog), Osijek 1978. — D. Pinterović, Mursa i njeno područje u antičko doba, Osijek 1978. — Horvat–Matejčić–Prijatelj, Barok. — I. Lentić-Kugli, Nekoliko planova i projekata javne namjene u Osijeku krajem 18. i u prvoj četvrtini 19. stoljeća, Peristil, 1991, 34. — Osijek, ČIP, 1992, 3. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/1992, Zagreb 1993. — Osječka Tvrđa, izvorni planovi i nacrti (katalog), Osijek 1994. — I. Mažuran, Srednjovjekovni i turski Osijek, Osijek 1994. — G. M. Ivanković, Secesijski duh u arhitekturi i životu Osijeka (katalog), Osijek 1995. A. Ht. i Vr. K.

OSIJEK VOJAKOVAČKI, selo Z od Kalnika. U selu je pravosl. jedno-brodna crkva Sv. Nikole, sagrađena 1762. Ima visoki ikonostas, postavljen 1786. s rezbarenim rokoko okvirima ikona koje su slikane na način naive. LIT.: UTH – Križevci, Zagreb 1993.

OSOR, grad na otoku Cresu (ant. *Apsoros*). Nastanjen već u prapovijesti (brončanodobni kameni grobovi, megalitski zidovi, mnogobrojne ilir. gradine). U trgovačkome dodiru s grč. kolonijama (novac iz Korkyre), razvija se osobito u rim. doba (gradski zidovi, ostaci javnih zgrada s mozaicima, temelji hrama, vile, groblje, natpisi) i pod ranosrednjovj. biz. upravom; od VI. st. je sjedište biskupije. Od XV. st. u neprestanom je opadanju; današnji je O. naselje od svega stotinjak stanovnika. Smještajem na uskoj prevlaci što povezuje otoke Cres i Lošinj držao je ključni položaj otočkih kopnenih putova, a do XV. st., u uvjetima stare priobalne navigacije, i ključnu poziciju morskoga puta kojim je promet iz sjevernojadranskih luka strujio na J u Dalmaciju i Levant. Taj je položaj učvrstio možda još u antici prokopani kanal Z uz gradski zid (»Cavata«, »Cavanella«), kojim je bio skraćen put; od XV. st., međutim, zbog plovidbe po otvorenu moru Osor postaje perifernim.

Najveću površinu doseže antička urbanizacija Osora, koja obuhvaća prostor od kanala do uvala Vijar, kako su to pokazale gradske zidine, a potvrdila arheol. iskapanja počevši od 1876. Istraživanjima poslije II. svj. r. (A. Mohorovičić, A. Faber) indiciran je ant. raster gradskih ulica s ekscentrično (južno) trasiranim decumanusom a otkriven je i veliki rimski mozaik reprezentativne zgrade. U ant. gradskoj sredini Osora nastala je, prema pov. izvorima, u VI. st. biskupija, a arheol. nalazi na današnjemu groblju oko mlađe crkvice Sv. Marije utvrdili su sklop prvotne starokršć. katedrale (VI. st.): dvojne bazilike s martirijem i baptisterijem. Ostaci sakralne arhitekture ili ulomci ukrašenoga kulturnoga kamenog namještaja u gradu i bližjoj okolini upućuju na kontinuiranu građevnu djelatnost od VI. st. do romanike: dvoapsidna jednobrodna crkva Sv. Platona na poluotoku Suplatonski bogata pletrom, potom znatan nalaz pletera uz ostatke crkvice u Dolcu, pa ranoromanički spoliji u zidovima kuća, srednjovj. apsida interpolirana u ant. zidu pokraj Sv. Petra, te romaničke crkvice Sv. Marka i Sv. Katarine. Uz širenje benediktinaca na kvarnerskim otocima vezan je i najveći romanički sklop u Osoru – trobrodna bazilika Sv. Petra (XI. st.) s kasnoromaničkim presvođenim aneksom i prostranim ostacima opatijske. Osorskim benediktincima pripadao je i evanđelistar iz XI. st., pisan beneventanom i ukrašen minijaturama montecassinskoga tipa. Romanički su i ostaci oveće jednobrodne crkve Sv. Lovre na brežuljku JZ od grada te crkvice Sv. Petra podno Osorsčice.

Na znatno smanjenoj gradskoj površini koja se u XV. st., u doba nazadovanja pod Venecijom, zatvara novim traktom zida grade se, i to sve rjeđe, patricijske i pučanske kuće skromna oblikovanja s velikim površinama. Gradi se biskupski dvor (u dvorištu očuvano starije grlo cis-

OSOR, kartografski prikaz u djelu *Viaggio da Venetia a Constantinopoli* G. Rosaccia (Venecija 1606). Zagreb, Nacionalna i sveučilišna biblioteka

terne s pletnom ornamentikom), jednobrodna crkva Sv. Gaudencija šiljasta svoda i nova trobrodna katedrala s trolisnim pročeljem. Njezin plastični ukras (kapiteli, portal) izvela je u oblicima rane renesanse mlet. radionica Bartolomea Buove. U XVII. joj je st. dograđen poligonalni prezbiterij i sagrađen odvojeni zvonik (krčki majstor Gallo). U katedrali su oltari i slike iz razdoblja XVI–XVIII. st., a u riznici zlatni i srebrni liturgijski pribor iz XIV–XVIII. st. te misno ruho iz XV–XVIII. st. U kaptolskome arhivu čuvaju se iluminirani kodeksi iz XV. st. Drvene gotičke skulpture iz XV. st. nalaze se u riznici, u Sv. Gaudenciju i na Vijaru, a iz XVI. st. u crkvi na groblju. Kraj grada u uvali Vijar, uz jednobrodnu crkvu Sv. Marije, šiljasta svoda (iz 1414), osnovali su franjevci trećoreci, glagoljaši, potkraj XV. st. samostan. Glagoljski natpisi iz XVI. i XVII. st. datiraju faze dogradnja crkve i samostana.

U Arheološkoj zbirci Osora, smještenoj u staroj vijećnici, nalazi se u atriju lapidarij s rim., starokršć., ranosrednjovj. i mlet. epigrafskim spomenicima te s ulomcima pletne ornamentike, a u katu zbirka prapov. i rim. grobnih priloga.

LIT.: Inventario degli oggetti d'arte d'Italia, V. Provincia di Pola, Roma 1935. — B. Fucić, Izvještaj s puta po otocima Cresu i Lošnju, Ljetopis JAZU, 1949, 55. — A. Mohorovičić, Pregled i analiza novo otkrivenih objekata historijske arhitekture na području grada Osora, Bulletin JAZU, 1952, 1–2. — Isti, Prilog analizi razvoja historijske arhitekture na otocima Lošnju i Cresu, Ljetopis JAZU, 1954, 59. — B. Marušić, Novi spomenici ranosrednjovjekovne skulpture u Istri i na kvarnerskim otocima, Bulletin JAZU, 1955, 8. — A. Mohorovičić, Osor (Apsyrtides–Apsoros), Bulletin JAZU, 1956, 9–10. — A. Deanović, Mali vječni grad Osor, Osor 1981. — D. Glogović, Predmeti starijeg bronzanog doba iz grobova na Kavanelli kraj Osora, u knjizi: Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošnju, Zagreb 1982. — A. Faber, Počeci urbanizacije na otocima sjevernog Jadrana (Arheološka topografija Osora), ibid. — N. Jakšić, Ulomci skulpture XI. stoljeća iz Osora, ibid. — A. Badurina, Osorski evanđelistar, ibid. — Isti, Iluminirani rukopisi katedrale u Osoru, Radovi IPU, 1984, 8. — B. Fucić, Apsyrtides, Mali Lošinj 1990. B. F. i R.

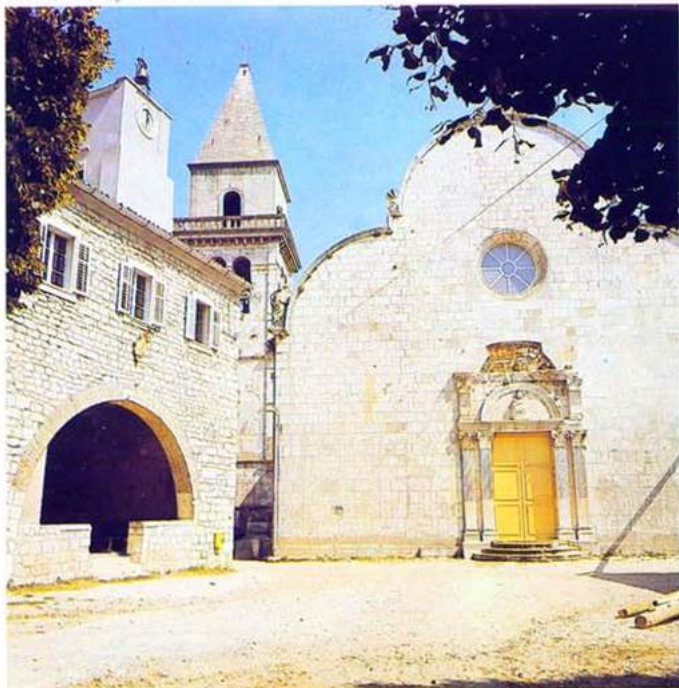
OSORSKI EVANĐELISTAR, rukopisni kodeks (190 × 273 mm) pisan lat. jezikom beneventanom na pergamentu; ima 59 listova. Pisan je u Osoru 1070 (ili 1081), što se vidi iz najave blagdana Uskrsa. Na kraju ima *Exultet* iz doba nastanka i jedne *Laudes* iz 1373, u kojima se među ostalim moli i za »kralja našega«, što je dokaz suvereniteta ugarsko-hrv. kralja Ljudevita I (Velikoga) nad otocima Cresom i Lošnjem. Iluminiran je fitomorfnim i teratomorfnim inicijalima, a na dva mjesta pojavljuje se i ljudski lik. Čuva se u Vatikanskoj biblioteci pod nazivom *Evangelium Apsarense* (signatura Borg. Lat. 339).

LIT.: P. Cagin, Manuscrits de Musée Borgia, Revue des Bibliothèques (Paris), 1912, str. 41–73. — A. Badurina, Osorski evanđelistar, u knjizi: Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošnju, Zagreb 1982. A. Bad.

OSTENZORIJ → POKAZNICA

OSTOJA, Mirko, kipar (Dol na Braču, 6. II. 1921). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1941 (I. Meštrović). Radi u drvu, kamenu, mramoru.

OSOR, stara vijećnica i katedrala

OSORSKI EVANĐELISTAR. Rim, Vatikanska biblioteka

bronci i željezu portrete, aktove i figuralne kompozicije (*Portret djevojke*, 1948; *Sjedeći akt*, 1951; *Portret Voje Dimitrijevića*, 1957). Autor je niza spomenika II. svj. r. (Dvor na Uni, Bileća, Banovići, Nevesinje, Bol na Braču). Stil mu je realističan, s elementima stilizacije; poslije 1960. stvara slobodnije, razigrane oblike. — Samostalno izlagao u Splitu 1959. Ilustrirao slikovnicu B. Čopića *Oj sokole* 1967. Bavi se pedagoškim radom.

LIT.: Z. Tonković, Mirko Ostoja (katalog), Bol 1981. — T. Lalin, Mirko Ostoja, Zagreb 1995. Z. Sa.

OSTOJA, Tomislav, kipar (Split, 20. VIII. 1931). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1957. Bio je suradnik Majstorske radionice A.

T. OSTOJA, Ljeto XIV

